

Franyó István

Kontra György, az abszolút pedagógus

A beszélgetésre invitáló meghívó biológusnak mondja Kontra Györgyöt. Biológiát tanított, biológiakönyveket írt, de nem volt biológus. Édesapja kívánságára – mivel „jó fiú” volt – beiratkozott 1943-ban a Pázmány Péter Tudományegyetem orvosi fakultására, ahol 1952-ben jelesen végzett. Tanári képesítését mestere, Karácsony Sándor tanácsára filozófia–politikai gazdaságtan szakon 1950-ben szerezte meg.

Az „abszolút pedagógus”^{*} titulust – ismeretségünk negyven éve, illetve együttműködésünk ötezer óraja alapján biztos állíthatom – nem hagyná szó nélkül, bármit is értenek rajta a fogalom megalkotói. Szerinte a pedagógusi lét életforma. A pedagógus együtt él – ha nem is fizikailag – a tanítványaival, azokkal olyan munkaközösséget alkot, melyben a közlékeny tanár és a kíváncsi diák együtt dolgoznak az éppen aktuális probléma (mely lehet a tananyag is) megoldásán. Ha ebből a nézőpontból vizsgáljuk az abszolút pedagógus kifejezést, megállapíthatjuk, hogy ez tautológia. Nem lehet valaki egy kicsit vagy idejének egy részében pedagógus. Végző soron, aki nem a tanítványainak él – hiába van tanári oklevele – az csak tanerőként leadja az óráit a gyerekanyagnak. Kontra György tevékenységét tehát az általa képviselt értékrend szerint kell megítélni, annak alapján mondhatjuk ki, hogy valóban pedagógus volt-e.

Kontra nagyon sok embert – tudóst, művészt, politikust, tanárt – ismert, és őt még többen tartották ismerősüknek. Honnan eredt ez a széles körű ismeretsege és ismertsége? Még nem érettségizett, amikor már rendszeresen látogatta Karácsony Sándor Exodus bibliakörét. Ott találkozott sok, később közismert és neves emberrel.

Csak néhány név a sok közül: Durkó Mátyás, Fehér Klára, Gellért Sándor, Heltai Miklós, Kalmár László, Kondor Imre, Kovács Ferenc, Lükő Gábor, Mata János, Muraközy Gyula, Oláh Andor, Petrikás Árpád, Péter Rózsa, Szabó Imre, Szele Tibor, Újfalussy József, Varga Domokos, Varga Tamás, Vargha Balázs, Vekerdí László, Vida Mária.

* A huszadik században megközelítőleg fél százra tehető azon kiváló értelmiségiek száma, akik minősített formában részesítették előnyben a tanítást teljes vagy részleges életpályaként saját tudományos, művészi vagy irodalmi tevékenységükkel szemben, vagy azokat kiegészítendő. Ebből a beállítódásból következik az „abszolút” pedagógus jelzőjének értelme: ebben a pedagógiai elméletben és gyakorlatban a pedagógia művészete, elmélete és gyakorlata az, amelyben az önálló értelmiségi (tudományos, művészi stb.) tehetség (vagy a legtöbb esetben: tehetségek) megvalósulnak, ezzel a pedagógiai összefoglaló médiuma lehet a szellemi tevékenység(ek) élvonalának, bizonyos értelemben – hipotézisünk szerint – a pedagógiai valóság egy sajátos és különös értelemben válik művészetté (talán még össz-művészetté is). (A Kiss Árpád Műhely 2007-es, alakuló összejevetelének hitvallásából)

Többel közülük életük végéig tartotta a kapcsolatot.

Ismerték a sport világából is. Orvos édesapja korán rávette a rendszeres mozgásra, majd a versenyszerű sportolásra. Úszó sprinterként hazai bajnok volt, sőt Peterdi Pállal és Csuvik Oszkárral vegyeváltóban is jelentős sikereket értek el.

Sportsikereinek köszönhető ismertsége mentette meg egyszer az életét. 1944 őszén az Árpád vonal építéséről igazolványok nélkül hazatérve egy nyilas járőr elfogta, és a kivégzendők közé zárták. Stollár Béla, aki sportújságíróként sokszor jelen volt Kontra versenyein, éppen ott volt szolgálatban, ahová Konrátt bevitték. Megismerte a fiút, és maga vitte ki a Duna-partra az „ítéletet végrehajtani”, azaz szabadon engedni. Stollár Béla később a nyilasokkal folytatott tűzpárbajban halt meg.

Legtöbb emberi kapcsolatát munkahelyei révén, illetve munkahelyi tevékenysége során szerezte. Hogy lássuk, milyen sokrétű munkát végzett, érdemes időrendben röviden áttekinteni, hány helyen és miféle minőségben, beosztásban dolgozott.

1943 és 1948 között a Magyar Evangéliumi Keresztyén Diákszövetség (MEKDSZ) főtitkára volt. 1945-ben díjtalan gyakornokként az orvosegyetem Élettani Intézetében dolgozott.

Ebben az időben Szent-Györgyi Alberttel együtt osztották az élelmiszert és szabad idejükben voliballoztak. E kapcsolat révén tett szert Kontra a szovjet városparancsnok aláírásával egy olyan igazolványra, mely minden mozgását lehetővé tette.

Emellett a Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség (MADISZ) kulturális osztályán tevékenykedett. 1946-tól a Magyar Egyetemi és Főiskolai Egyesületek Szövetsége (MEFESZ) Medikus Körének alelnöke, majd elnöke. 1948-tól a *Fiatal Magyarország* szerkesztője. 1949-ben a Mérei Ferenc vezette Országos Neveléstudományi Intézetben (ONI) a biológia könyvek előadója. A „burzsoá neveléstudomány melegágyát” képező intézet felszámolása után (1950-től) a Vallás és Közoktatásügyi Minisztérium (VKM) Nevelésügyi Főosztályán biológiai főelőadó. (Ennek az évnek a márciusában született az a párthatározat, melynek nyomán már szeptemberben minden iskolatípus minden évfolyamán új tantervek alapján, új tankönyvek segítségével kezdődött meg az oktatás. Ezek minőségének megítélése most nem feladatunk.) 1951-ben – talán éppen a nagyarányú tanárátképzések és -továbbképzések érdekében – nevezték ki a Fővárosi Pedagógustovábbképző Intézet igazgatóhelyettesévé és a biológia tanszék vezetőjévé.

Mikor Kontra elmesélte Karácsony Sándornak, hogy minek nevezték ki, mestere megkérdezte, tudja-e, hogy kinek a székébe ültették. Ennek hatására ismerkedett meg a 20. század első felének kiemelkedő tanáregyéniségével, Stolmár Lászlóval és tevékenységével, melyből a későbbiek során igen gyümölcsöző munkakapcsolat lett.

1952-ben a Közoktatási Minisztérium Továbbképzési Főosztályán a Természettudományi Osztály vezetője lett. Ebben az időben rengeteget utazott az országban, nagyon sok iskolába járt, számos biológiatanárral és a biológiatanítást érintő módszertani problémával ismerkedett meg.

Ebben az évben szólították fel a sikeres, jó tollú, ismert fiatalembert, hogy „döfje le azt a dagadt disznót”, azaz tegye (mestere, Karácsony Sándor) életművét végképp tönkre. Mivel erre nem volt hajlandó, Kontrát eltávolították a közoktatásból. Egy 1956. július 24-én kelt személyzeti főelőadói jellemzés dokumentálja az 1953. évi munkahely-változtatás okát. Nevezetesen azt, hogy a Közoktatásügyi Minisztériumban „Kontra György a továbbképzés területén kiemelkedően jó munkát végzett. Elsősorban a természettudományi tárgyak keretén belül fejtett ki igen hasznos tevékenységet, de széleskörű természettudományos műveltsége, komoly ideológiai képzettsége, filozófiai ismeretei képessé tették arra, hogy jól irányítsa a többi természettudományi tárgyak továbbképzését is. [...]”

Annak ellenére, hogy munkája nagyon hatékony segítséget nyújtott a pedagógus-továbbképzés fejlesztéséhez, múltbeli tisztázatlan politikai tevékenysége (Karácsony Sándorral való kapcsolata) miatt nem tudtuk kellő bizalommal kísérni munkáját. Ezért helyesebbnek láttuk, ha tudományos kutatómunkával foglalkozik, amelyhez megvan a hajlama is, képessége is.”¹

1953-tól a Budapesti Orvostudományi Egyetem, Törő Imre professzor által irányított Szövet- és Fejlődéstani Intézetében tartott biológia előadásokat, vezetett szöveti gyakorlatokat, és részt vett az intézet a götétek szemének regenerációjával kapcsolatos kutatásában. Emellett – másodállásban – a Magyar Tudományos Akadémia Biológiai csoportjának az előadója és több akadémiai főbizottság tagja volt. Titkárként tevékenykedett a Tihanyi Magyar Biológiai Kutatóintézet igazgatótanácsában, és szerkesztette az *Acta Biologica* című idegennyelvű tudományos folyóiratot.

1958-ban visszatérhetett a közoktatásba, újra pedagógiai állást kínáltak neki: a Központi Pedagógus Továbbképző Intézet (KPTI) biológia tanszékének vezetője lett. 1962-ben a KPTI-t átszervezték, jogutóda az Országos Pedagógiai Intézet lett. Ebben az intézetben is – főiskolai tanári beosztásban – a biológia tanszékét vezette.

A KPTI az egykori Fasori Gimnázium épületében kapott helyet 1952-ben azzal a feltétellel, hogy mivel az épület az evangélikus egyház tulajdonában maradt és az állam jelképes lakbért fizetett, visszafordíthatatlan építészeti változtatásokat nem végeznek rajta. Amikor Kontrát a biológia tanszék élére kinevezték, még állt és működött a fizika és a kémia emelkedő padosorokból álló előadója, előkészítője és szertára. A biológia előadó helyén viszont telefonközpontot hoztak létre. Az előkészítő volt Kontra munkaszobája, a szertár – melyben a gimnázium szemléltetőanyagának jó része még megvolt – a tanszék munkatársaié.

1973-ban kinevezték az OPI tantárgyakért felelős igazgatóhelyettesévé. Ebben az évben alakult meg az MTA Elnökségi Közoktatási Bizottsága, mely az oktatás tartalmi korszerűsítéséhez nyújtott tudományos alapot. A Szentágothai János vezette bizottságban 1989-ig működött aktívan közre. Amikor 1976-ban az OPI főiskolai státusa megszűnt és a kultuszminisztérium hivatalnoki munkáját kiegészítő háttérintézménnyé lett, Kontra nem vállalta tovább a főigazgató-helyetteséget, és osztály nélküli osztályvezetőként még két évig volt az intézet alkalmazottja.

1 KONTRA Miklós: Kontra György életrajza. In *Kontra György* (szerk. Franyó István), *Mesterek és tanítványok OFI-OPKM, Bp., 2008, 6–11. Idézet: 3*

Az új, hivatalnoki mentalitású vezetőségnek igen kínos volt, hogy Kontra mint osztályvezető, állandóan jelen volt a vezetői értekezleteken, és bár nem érzékeltette, tekintélyével, tudásával, no meg az OPI korábbi munkájának ismeretével, nyomasztólag hatott rájuk. Ezért az OPI-ban és jogelődjében eltöltött húsz év után felkérték, hogy keressen magának másutt állást, még a státusát is viheti.

1978-ban egykori pártfogoltja, az ELTE TTK Embertani Tanszékének vezetője, Eiben Ottó adott helyet neki, ahol tudományos főmunkatársként a tanszék oktató munkájában vett részt nyugdíjazásáig, 1995-ig.

* * *

Kontra tevékenysége a biológiai ismeretek terjesztése terén leginkább egy mátrixszal volna bemutatható, melyben a csomópontok egymással szorosan összefüggenek, ha időben nem is egyszerre jelentek meg. Most e sűrű hálóból csak azokat a momentumokat emeljük ki, melyek a „tanítványaihoz” való viszonyulását mutatják be. Ezek közül is csupán azokat, melyek – megítélésünk szerint – jelentős hatással voltak és vannak biológiai műveltségünkre.

A kisgyermekhez a szüleinek keresztül szólt. Orvosként és tanárként különösen érzékeny volt a fejlődő gyermekek szomatikus igényeire. A Török Sándor vezette *Család és Iskola* című lapban 35 cikket írt arról, hogy mennyire mások a gyermekek, mint a felnőttek; az egyes korosztályok tagjai egészséges fejlődésükhöz mit igényelnek és mindezt mennyire nem kapják meg, holott sokszor ez nem is a pénz hiányából, hanem tudatlanságból, oda nem figyelésből adódik. Az öröklődés titkainak fejtegetésénél is a pedagógus szól belőle. Az egyes cikkek óvják a felnőtteket attól, hogy a gyermekek minden tulajdonságát öröklöttek tekintsék, és hogy a valóban öröklöttekért a gyerekeket tegyék felelőssé. Minden ezzel foglalkozó írásában a genetikai végzet helyett a pedagógiai tevékenységre helyezte a hangsúlyt. Mondanivalóját a magyar szépirodalomból válogatott esetekkel illusztrálta, ezeket egyszerűen, világosan és tudományos hitelességgel tárta olvasói elé.

Ezek a stílusukban, tartalmukban, mondanivalójukban e műfaj etalonjának számító írások annyira sikeresek voltak, hogy könyv alakban többször is megjelentek.² Más lapokban is időnként írt a gyermekek egészséges fejlődéséről, ezek főképp a gyermekek mozgás- és alvásigényének kielégíthetlenségéről szóltak.

Az általános iskola *felső tagozatába* járók korosztályával már közvetlenebb kapcsolata volt. Nem csak azért, mert tanította őket – természetesen egészséges életmódra. Rájött arra, hogy a fejlődő gyerekek lélektani sajátosságaira építve miként lehet a természettudományos megismerési módszereket a biológiaoktatásba illeszteni.³ Ha az elméleti tudnivalókat ilyen jellegű tanulói

2 A *fejlődő gyermek*. (A gyermek testi fejlődése.). Gondolat Kiadó, Bp., 1963, *Öröklés, alkat, fejlődés*. OPI, Bp., 1970, 176. A *gyermek egészséges fejlődése*. Kossuth Könyvkiadó, Bp., 1974, 222. *Ezerszer ember: gyermek! A gyermek egészséges fejlődése*. Gondolat Kiadó, Bp., 2009, 198.

3 A *biológiai tanítás problémái 1950–1960*. Tankönyvkiadó, Bp., 1963, 196.

tevékenységek kísérik, a biológiaórákon bizonyítottan hatékonyabb az oktatás. Így születtek meg azok a munkáltató órák, melyeken új, elméleti ismereteket nem dolgoztak fel a tanulók, de elsajátíthatták és gyakorolhatták az életkoruknak adekvát megismerési módszereket.

A megfigyelés és a leírás a kisgyermekkorban könnyen, gyorsan és jól elsajátítható módszer. A kölyökkorban a megfigyelt jelenségek, folyamatok összehasonlítása, csoportosítása, rendszerezése hatékony eljárás. A kamaszok a kísérletezésre, az ifjak az evolúciós metodikára fogékonyak.

Sajnos ez a többi természettudományi tantárgyban ugyanígy alkalmazható módszertani fogás csak az általános iskolai biológiatanításban vált – még jelenleg is – a mindennapok gyakorlatává.

Óralátogatásai során gyakran tapasztalta, hogy azok a tanulók, akik hibátlanul fújták a tananyag szövegét, igen kevésszer tudták azt a valósággal párosítani. Szajkók módjára mondták a szavakat anélkül, hogy bármi elképzelésük is lett volna arról, mit beszélnek.⁴ Ezen a felemás helyzeten tudott – természetesen munkatársai segítségével – változtatni úgy, hogy Stoltmár Lászlóval olyan munkafüzeteket készíttetett, melyekben a feladatok megoldásához a valóságból vagy különféle ábrákból nyert képi információt is fel kellett használni. Számos saját, tanulók körében végzett tevékenysége és a kísérleti munkafüzetek ilyen célú bemérése egyértelműen bizonyította, hogy lehet megfelelően kiválasztott eljárásokkal a tanulók képi és szöveges teljesítményét azonos szintre emelni.

A munkafüzetekben alapvetően négyféle feladat szerepelt, de sokféle formában. Az egyik rajzkiegészítést kért, tehát a képi információhoz képi teljesítményt kellett nyújtani. A másik az ábrázolt részek nevét kérdezte. Itt tehát a képhez kellett a szót társítani. A harmadik ennek fordítottja, a feladatban kellett vázlatos rajzot készíteni a szóban megadott utasítás alapján. Végül az utolsó, a klasszikus feladat, melyben írásos kérdés írásban várta a választ.

A biológia munkafüzetek segítségével végzett munka hatékonyságán felbuzdulva szinte az összes tantárgyban sorra jelentek meg a munkafüzetek, anélkül, hogy az eredeti didaktikai céljukból valamit is átvettek volna.

Időnként felmerül, hogy a természettudományi tárgyak tananyagát kisebb óraszámában és hatékonyabban lehetne feldolgozni összevontan, integráltan. Így volt ez a hetvenes évek elején is. Kontra nem állt le elméleti vitákat folytatni, hanem kipróbáltatta az általános iskolában, hogy az adott körülmények között milyen mértékben lehet ezt az összevonást a tananyag és a tanulók tudásának sérülése nélkül elvégezni.

Az adott körülmények akkor azt jelentették, hogy nincs tantervmódosítás, azaz az egyes természettudományi tárgyak éves óraszámán és tananyagán nem lehet változtatni, valamint az adott év végére mindegyiknek a követelményeit teljesíteni kell. Lehet változtatni viszont a tananyag sorrendjén, esetleg bizonyos tananyagrészeknél rövid távú tömbösítés is elvégezhető volt. Az ilyen jellegű tananyag-feldolgozáshoz az kellett, hogy egy tanár tudja a három/négy tárgy (biológia, fizika, földrajz, kémia) anyagát teljesen áttekinteni és az összehangolást óráról órára elvégezni.

4 Képtelen tanulás – életképtelen tudás. *Pedagógiai Szemle*, 1964. 2. 148–151.

A négyéves – rendszeres mérésekkel kísért – vizsgálatból kiderült, hogy bár van némi lehetőség a tananyagok összehangolására, ennek alapján nem érdemes a felsőbb osztályokban az integrációt erőltetni. Ha azonban minden természettudományos tantárgyban ugyanolyan módszerrel dolgozzuk fel a tananyagot, akkor nagyobb eséllyel alakul ki a tanulóknak az egységes természettudományos világnézet. Ebből annyi maradt meg a későbbiekben, hogy az 5. és a 6. osztályban a Természetismeret című tárgyban egymás mellé rakott, de semmilyen módon össze nem illesztett tananyagblokkok kerültek.

Amikor Kontra intenzíven foglalkozott a középiskolásokkal, a legtöbb ember számára a középiskola egyet jelentett a gimnáziummal. Pedig csak az általános iskolát végeztek mintegy negyede folytatta akkoriban a tanulmányait gimnáziumban, a többiek a szakoktatásban kaptak ilyen-olyan képzést. Közismereti biológia is csak a gimnáziumokban volt, eltekintve attól a néhány fajta szakközépiskolától, ahol szakmai alapozóként kellett biológiát oktatni. Így hát Kontra leginkább gimnazistákkal kerülhetett tanár-tanítvány kapcsolatba. Nem sok tankönyvíró mondhatja el magáról, hogy kiadás előtt, saját könyvét, saját maga kritikus fiatalokon kipróbálhatja. Ő igen fontosnak tartotta, hogy ne egy egész ország gyerekei szenvedjenek egy hibával terhelt könyvtől; kevés tanulóval, személyes kontrollja alatt igyekezett kéziratából kiiktatni a hibákat, hiányosságokat.

„– Most pedig elmondom, hogyan zajlik majd ez a kísérlet. Én nem fogok a könyvből tanítani, se az anyagból, egyáltalán nem fogok tanítani, hanem óráról órára feladok egy fejezetet, és a következő órán abból, hogy ki milyen kérdést tesz fel az anyaggal kapcsolatban, látni fogom, milyen alaposan olvasta el. Ha olyat kérdez, ami benne van a könyvben, akkor az elégtelen, ha sikerül rámutatnia valakinek egy hiányzó gondolati láncszemre, kellőképpen ki nem fejtett magyarázatra, netán logikai hibára, az jeles. A sajtóhibák felfedezéséért piros pont jár. A téma: az ember biológiája.

Tankönyvet így még meg nem tanultak. Hússzor átnéztük, hogy az általunk feltenni kívánt kérdés nincs-e benne mégis valahogyan a szövegben, és hogy valóban hiányzó láncszem után tudakozódunk. Pedig nem volt könnyű anyag. Biológiai képzésünk csúcsa: a növénytan és az állattan után az ember mint biológiai lény megismerése, a tudomány legújabb eredményeinek segítségével. Akkor még a tanárok sem mindnyájan hallottak RNS-ről, DNS-ről, az ember nemét meghatározó és az örökletes tulajdonságokat hordozó kromoszómákról. Mi a külsőleg látható, nagy testrészek felől haladtunk befelé, a belső szervekig, a keringési rendszerekig, egészen a hormonok működéséig.”⁵

A néhány osztályban kipróbált kísérleti tankönyvek és munkafüzetek előállítására rövid idő múlva rendszeres gyakorlattá vált, de manapság, piaccgazdasági keretek között az ilyen vizsgálatokra már se idő, se pénz nincs.

Hazánkban először az orvosegyetemi képzésben használtak zártvégű kérdéseket a tanuló tudásának objektív értékelésére. Kontra felismerte, hogy ez a módszer a középiskolákban is jelentősen csökkentheti a tanári szubjektivitást.⁶ Amikor az ilyen feladatok megjelentek

5 Szepes Erika: Ignoramus – ignoramibus. In Kontra György (szerk. Franyó István), *Mesterek és tanítványok OFI-OPKM, Bp., 2008, 39–45. Idézet: 39–40.*

6 Teljesítményértékelés a biológia tanításában. *A Biológia Tanítása, 1967. 3. 65–71.*

a gimnáziumi biológiatanításban, országos vita alakult ki a módszer vélt előnyeiről és hátrányairól. Hogy segítse a szerzeágazó vitában az egymással szembenálló felek közti közös szóhasználatot, rendszerezte a gyakorlatban használható feladattípusokat.⁷ Emellett több vizsgálatot kezdeményezett, melyek igazolták, hogy a zártvégű kérdésekkel nemcsak a tanulók lexikális tudása mérhető, hanem kauzális gondolkodása is. A vizsgálatok azt is kimutatták, hogy csak a sztenderdizált feladatlapok alkalmasak egy-egy populáció tudásának diagnosztizálására, és tesztek sorával lehet az egyéni tudást megítélni.

A sztenderdizált feladatsorok, azaz a tesztek készítéséhez is partnernek tekintette a tanulókat. Saját kezdeti vizsgálatainál először nyíltvégű kérdéseket adott fel, és a tanulók hibás válaszai-ból készítette el a zártvégű feladatok disztraktorait. Így tette életszerűbbé a feladatokat.⁸

A kételkedőket néhány év alatt meggyőzték a vizsgálatok eredményei és általánosan elterjedt ez az ellenőrzési forma az egész közoktatásban, sőt a mindennapi élet sok területén is (akár alkalmas az adott helyen ez a módszer, akár nem).

A felsőfokú oktatással szinte egész életében kapcsolatban volt. Tanított az orvosegyetemen biológiát, tartott szövettani gyakorlatokat. Igen sok orvos sok évtizeddel később is nagy tisztelettel üdvözölte egykori tanárát, ha éppen találkoztak. Előadó volt egy marxista egyetemen.

Egykori tanártársa, Jáki László így emlékezik erre az időre: „Soha nem felejttem el a hallgatók érdeklődését, figyelmét, szeretetét. Tudták vagy érezték, hogy itt valami nem szokványost, valami mást hallanak”.⁹

Az ELTE Bölcsészettudományi Karán népművelés, könyvtár, valamint pszichológia szakosoknak adott elő korunk természettudományos világgképéről és a szomatikus nevelésről. A Természettudományi Karon a szomatikus nevelés és a környezeti nevelés témákban tartott kurzusokat.

Doktoráltatási joga révén több disszertáció témavezetője volt, ezek a dolgozatok többnyire a biológiatanítás különféle problémáihoz kapcsolódtak (nyelvi problémák, természettudományos vizsgálatok, laboratóriumi gyakorlatok, objektív teljesítményértékelés, taneszközfejlesztés stb.). Csak olyan dolgozatokat fogadott el, melyek saját kutatómunkából születtek, és a biológiatanítás hasznára válhattak.

Tanári továbbképző segédanyagának tervezte Kontra *Az emberi test*¹⁰ című könyvet. Benne az ember származásától, testének felépítésén és működésén át az egészséges életmódig

7 A tantárgytesztek csoportosítása. In *A neveléstudományi kutatások módszertani kérdései.* (szerk.) Zrinszky László, OPI, Bp., 1972, 96–113

8 A téves visszajelentésen alapuló feleletválasztás biológiából. (In: *Mérés, értékelés, osztályozás,* szerk. Balogh László.) OPI–MPT, Bp. 1970. 161–164. p.

9 Jáki László: A sorozatszerkesztő búcsúja. In *Kontra* György (szerk. Franyó István), *Mesterek és tanítványok.* OFI–OPKM, Bp., 2008, B3.

10 *Az emberi test* 1–2. (szerk.). Bibliotheca Kiadó, Bp., 1958, 1212.

foglalta össze – az egyes szakterületek kiválóbbnál kiválóbb tudósaival együttműködve – mindazt, amit az akkori legmodernebb ismeretekből egy tanárnak legalábbis a tájékozottság szintjén tudni illett. Hogy az egyes fejezetek viszonylag száraz szakanyagát oldja, Török Sándor szépíróval készítettett minden fejezet elé egy kis kedvcsináló előszót. A könyv a nagyközönség körében is sikeres lett, olyannyira, hogy a többszöri, folyamatosan javított kiadások során mintegy félmillió példány kelt el belőle.

A tanártovábbképzés egy sajátos változatát is létrehozta Kontra. A Magyar Biológiai Társaság keretei között megalakította Frenyó Vilmos növényélettan-professzor elnökleltével a Didaktikai Szekciót. E szekció szakülésein a tanárok beszámolhattak egymásnak biológiatanításuk során végzett vizsgálataikról, módszertani újításaikról, saját készítésű szemléltetőeszközeikről, és megvitathatták az elhangzottakat.¹¹ A szekcióüléseknek az első néhány évben akkora sikere volt, hogy átlagosan kéthetente, 3-4 előadással lehetett ezeket megtartani. Később csak havonta 2-3 beszámoló hangzott el, majd több okból kifolyólag ezek a rendezvények elhaltak. Negyven évig működött azonban a Didaktikai Szekció (később Szakosztály) tanév végi Tantárgypedagógiai Napok¹² rendezvénysorozata, melyre az előre megadott témához csatlakozó előadásokat lehetett bejelenteni. A rendezvényt többnyire az ország egy-egy jelesebb oktatási intézménye látta vendégül. Kontra végig aktívan közreműködött a helyszín kiválasztásában, a téma meghatározásában és a szervezésben.

Végül, de nem utolsó sorban szólni kell az inkább a felnőtteknek szóló, de sokszor korhatárhoz nem köthető ismeretterjesztő munkájáról is. Megszámlálhatatlanul sok előadást tartott a TIT József Attila Szabadegyetemen és egyéb keretek között is.¹³ Ismeretterjesztő könyveket írt.¹⁴ De talán legmerészebb vállalkozása a Tudományos Tudakozó Önmagunkról című sorozat, mely egyenes adásban került a tévé képernyőjére.

„A műsorban, mint »telefonos kisasszony« szerepeltem, aki a betelefonáló nézők kérdéseit felírta és kis cédulákon átadta a műsorban szereplő neves szakembereknek megválaszolás céljára... A műsor a Kádár-korszak »fénykorában« teljesen újszerű volt, mert a nézők közvetlenül betelefonálhattak a műsorba, feltették a kérdést és rögtön választ kaptak rá. Ez lett azután a műsor veszte, mert a tv »illetékesei« állandóan frászban voltak, hogy így, az élő adásban, az ellenőrzés lehetősége nélkül esetleg olyan kérdés is elhangozhat, ami miatt megüthetik a bokájukat.”¹⁵

11 A módszertani kutatásokról. *A Biológia Tanítása*, 1965. 5. 129–131.

12 A Tantárgypedagógiai Napokról. *A Biológia Tanítása*. 1988. 1. 12–15.

13 A biológiai ismeretterjesztés falun. In *A tudományos ismeretterjesztés falusi kérdései c. konferencia előadásai és hozzászólásainak anyaga*. TIT, Bp., 1964, 84–88.

14 *Kis biológia* (–, Stohl Gábor). Művelt Nép Könyvkiadó, Bp., 1954, 204. *Az ember szervezete*. Művelt Nép Könyvkiadó, Bp., 1954, 172. *Mikroszkóppal az élet nyomában* (Vadász János, –). Bibliotheca Kiadó, Bp., 1957, 139. *Biológiai kísérletek a XIX. században*. In Zemplén Jolán – Szabadváry Ferenc: *A kísérletezés úttörői a XIX. században*. Gondolat Kiadó, Bp., 1963, 155–224. *Az emberi test képekben* (–, Köpeczi Bócz István). Gondolat Kiadó, Bp., 1964, 183. *Az élet tudománya* (–, Stohl Gábor). Minerva zsebkönyvek. Minerva, Bp., 1967, 220.

15 Gyenies Gyula: *Az öröklődés, az alkat és a testi-szellemi fejlődés egysége*. In: *Kontra György* (szerk. Franyó István), *Mesterek és tanítványok*. OFI-OPKM, Bp., 2008, 103–105. Idézet: 103.

Az is új volt ebben a műsorban, hogy a nézők kérdéseire adott „tudós” magyarázatokról az ott ülő gimnazistáktól kérdezték meg, hogy érthető és kielégítő volt-e a válasz. Ilyen pedagógiai viszonyulásra azóta sincs példa.

A tanítványok életkorához nem köthető környezeti nevelés terén is úttörő munkát végzett. Még alig jelentek meg a környezeti problémák hazánkban, amikor Kontra hatására a biológiakönyvek érintették már e témát.¹⁶ Sokáig elnökségi tagja, majd tiszteletbeli elnöke volt a Magyar Környezeti Nevelési Egyesületnek, mely talán a legrégebbi ilyen tevékenységet folytató civil szervezet. Kontra igen tágan értelmezte a környezeti nevelést, mint ezt számos írása vagy cikkészlete igazolja.¹⁷ Komolyan vette és tanította, hogy nemcsak az emberek közötti mellérendelt kapcsolat fontos, hanem az emberek és a nem emberi környezetük harmóniájának is feltétele a mellérendeltség.

* * *

Korántsem teljes – mint említettem – Kontra pedagógiai viszonyulásainak bemutatása. De talán ennyi is elegendő, hogy az ő mértéke szerint mondhassuk a 20. század második felében a biológiatanítást meghatározó és a közoktatást befolyásoló¹⁸ pedagógusnak.

¹⁶ Környezetvédelem. *A Biológia Tanítása*, 1972. 4. 97.

¹⁷ *Biológia, környezet, fejlődés. Módszertani Lapok, Biológia*, 1995. 4. 1–10.

¹⁸ A tudományok fejlődése és a permanens reform. *Pedagógiai Szemle*, 1969. 11. 961–979.